

Ri, li, ŝi ...

SANDOR MONOSTORI (VIKTORIO)

Ekzistas multaj lingvoj, inter aliaj kelkaj el la ural-altaja lingvo-familio en kiuj ne estas gramatika diferenco inter la seksoj. La tria persona pronomo samas por li kaj ŝi, ekzemple turke o, hungare ő, finne hän, mongole тэр, maorie kaj samoe ia, süahele yeye, taĝike y, kaj uzbege u.

Eble tio ŝajnas konfuza por homoj kiuj konas nur hindo-eŭropajn lingvojn. Imagu ĉi tiun situacion: Peter kaj Mary iras al restoracio. Li manĝas fiŝaĵon kaj ŝi manĝas viandon. “Li” kaj “ŝi” klare montras la ĝustan personon. Tamen, se Peter kaj John kunmanĝas oni ne povas distingi ilin per la personaj pronomoj. Krom la ural-altajaj lingvoj, ankaŭ kelkaj hindo-eŭropaj lingvoj povas intence eviti la esprimon de la sekso de la subjekto. En la hispana lingvo la verba konjugacia finaĵo klare montras ĉu temas pri unua, dua, aŭ tria persono, singularo aŭ plural; tial, li (él) kaj ŝi (ella) kutime ne aperas en la frazoj.

Ĉi tiu konversacio okazis en hispana filmo: virino diras al siaj filinoj: “Tengo un nuevo amor.” (Mi havas novan amon.) “Es más joven que yo.” (Estas pli juna ol mi.) La filmo intence uzis ambaŭsencajn frazojn por fari surprizon, ĉar la nova amanto estis virino. Hispane la frazoj ne sonas strangaj. Traduki la situacion en la anglan eblas nur tre strange: “I have a new love. He or she is younger than me.” Same la frazo sonus strange Esperante: “Li aŭ ŝi estas pli juna ol mi.”

Ĉiuj lingvoj havas foje malklarajn esprimojn kaj ofte tion uzas ŝercoj kiuj ne tradukeblas al aliaj lingvoj.

Esperanto estas viva lingvo, kaj la origina gramatiko iom ŝanĝiĝis dum la lasta jarcento: “ci” praktike malaperis; la plimulto de esperantistoj uzas -io anstataŭ -ujo je la fino de landnomoj. Ĉu “ri” estas nur nuntempa modo aŭ daŭre iĝos parto de Esperanto decidos la uzantaro.

Pri la uzado de ‘ri’

JOANNE JOHNS (MELBURNO)

Estis multaj plendoj pri la uzo de “ri” en ESK 121 kaj eĉ la aserto ke “kiam ajn ni ekvidas alian personon, ni tuj rimarkas ĉu tiu estas viro aŭ virino.” Surprizus min se la verkinto de tiu frazo vere neniam vidis personon, kiu malfacile eniras en

unu el tiuj du kategorioj (kaj mi eĉ ne tuŝos ties aserton ke genro sugestas kiel ni interrilatu kun iu). Genro estas kompleksa temo malofte preparolata, kaj multaj homoj en la mondo havas internan senton pri sia genro, kiu ne kongruas al sia biologia genro. Eĉ se

la sento ne estas tute inversa, virino povas senti sin pli vire ol aliaj virinoj, kaj viro povas senti sin pli virine (aŭ malpli vire) ol aliaj viroj. Kelkaj homoj sentas sin nek vire nek virine. Kelkaj sentas sin vire iun tagon kaj virine la venontan. Kaj estas grave noti ke ĉi tio havas neniun rilaton al onia preferata genro de koramiko. Resume, oni tute ne povas konstati el ekvido kie persono situas en la skalo de genro.

Sed pri la lingvo mem: jes mi akceptas ke, se la afero nur temus pri la evito de mencio de genro, oni povas fari ĝin per la nun haveblaj kaj fiere fundamentaj vortoj. Sed ĉu tiuj vere taŭgas por esti la plej ĝentila? Viro verŝajne ne ŝatus se homoj konstante nomus lin “ŝi”. Same, “ĝi”, “li (celita

esti sengenra formo, sed ne eviteble virŝajna)”, “tiu” kajeĉ “ŝli” eble havas aliajn signifojn kiuj povus ofendi.

Mi kredas ke nur homoj kiuj povas havi validan opinion estas tiuj kiujn la lingvo afekcias. Mi ĉeestis la pasintan IJK-on en Germanujo, kaj tie oni petis ke ĉiuj skribu sian preferatan pronomon sur nomŝildo. La nura ebleco, kiun mi vidis, krom la kutimaj du, estis “ri”. Kelkaj homoj preferis tion kaj, laŭ mia sperto, ĉiuj aliaj estis respektmaj kaj nomis tiujn kiuj deziris esti “ri” ĝuste tiel.

Flanke, mi ne konsentas pri la originala propono de “ri” ke ĝi anstataŭigu “li” kaj “ŝi”, sed ŝajnas ke la tri nun jam bone kunlaboras, almenaŭ inter la junuloj.

Rimarko de la redaktisto: *Dankon al ĉiuj kiuj kontribuis al la debato pri la uzo de “ri”. Mi kredas ke debato pri ĉi tiu temo nun sufiĉis. Ĉu iu volas proponi alian gramatikan temon por diskuto?*

Opinioj de maljuna spertulo

BOB FELBY (ADELAJDO)

Viro antaŭ longe forlasis sian naskiĝlandon kaj iris loĝi en Aŭstralio. Eble li naive kredis la broŝurojn pri tiu granda lando, kiuj mensoge informis ke en Aŭstralio ĉiuj egalas.

Do alveninte li baldaŭ trovis ke almenaŭ li ne estas egala. Kiam li iris serĉi laboron, alia laborserĉanto estis ĉiam pli preferata ol li.

Tiam li pensis: “eble pli bone estus iĝi aŭstraliano”. Li estis tuj akceptita de iu urbestro de

antaŭurbo de Adelajdo. Kiam li refoje serĉis laboron oni demandis al kiu nacieco li apartenas. Ĉar li vere estis verema li respondis: “mi estas aŭstraliano”. Li estis nun preskaŭ certa ke li ricevos bonan laboron. Sed kompreneble ne. La sekva demando estis: “En kiu lando vi naskiĝis?” Li respondis: “En Danujo”. Post iom da parolado, la intervjuanto informis lin ke estas neniuj laboro por li en Aŭstralio.

Sed kiel optimisto kaj esperantisto